

SHIE

stichting haags industrieel erfgoed

MUURKRANT III

oktober
2014

Project Muurvlakte te Huur

Muurvlakte te Huur

Deze krant verschijnt:
 - ter gelegenheid van de restauratie van de muurreclames aan de Frederik Hendriklaan 232 A-B.
 - als afsluiting van het project Muurvlakte te Huur van de Stichting Haags Industrieel Erfgoed.

Thema's:

Project Muurvlakte te Huur	1
Muurschildering Fred Hendriklaan	2
De bedrijven en hun reclames	3
Tot slot	4

De SHIE is in 2005 gestart met het project Muurvlakte te Huur. De doelstelling was om een tiental bijzondere en representatieve muurreclames in Den Haag te laten restaureren. De SHIE heeft vervolgens jaarlijks een muurreclame laten restaureren. Ervaring hiermee deden we in 2000 al op met de restauratie van de muurreclame van Rynbende in Leidschendam. In 2005 volgden de restauraties van de muurreclame van Reuser & Smulders en Logher in Den Haag als de officiële start van het project. In 2006 volgde een restauratie van een reclame die kort daarvoor nog was ontdekt en eigenlijk niet op onze lijst stond, maar zo uniek is en kwetsbaar dat besloten werd om deze reclame ook mee te nemen in het project. Het gaat hierbij om de reclame voor het rijwielmerk Oranje Nassau aangebracht in een halletje bij een winkelpand aan de Molenstraat. Zo volgden de restauraties elkaar op. De grootste onderneming bleek de muur in de Tasmanstraat waar na het schoonmaken van de muur 21 reclames te

voorschijn kwamen. In twee fasen werd een geselecteerd aantal reclames gerepareerd. De laatste restauratie in de rij is de muur aan de Frederik Hendriklaan waar zich vier reclames op bevinden. In dit project waren het Jenny Melissen en René Klarenbeek, die als vaste restauratoren aan het SHIE-project zijn verbonden. Een prima samenwerking die tot een fraai resultaat heeft geleid.

Met dit project staat de SHIE garant voor het behoud van een representatieve selectie van bijzondere muurreclames, die Den Haag nog rijk is. Ze geven een goede afspiegeling van de wijze van reclamemaken in de periode 1900-1940. Al tijdens het project gaf de SHIE een route uit langs de belangrijkste geschilderde muurreclames in de stad. Daarmee kan iedereen wandelend of fietsend door de wijken het historisch reclame-erfgoed zelf ontdekken en ook de restauraties met eigen ogen bekijken.

MUURVLAKTE TE HUUR TE BEVR.

Muurschildering Frederik Hendriklaan

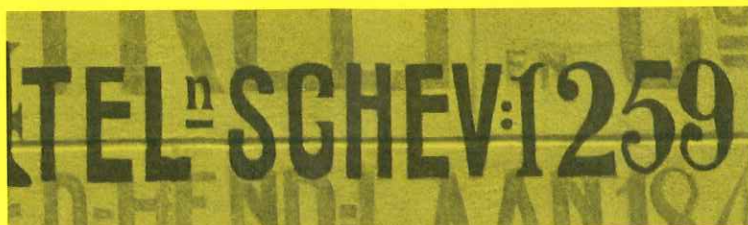
De reclamemuur aan de Frederik Hendriklaan, hoek Willem de Zwijgerlaan is een kenmerkend voorbeeld hoe in het verleden in de openbare ruimte reclame werd gemaakt. Zo staat op deze muur een reclame van de firma Streef & Co, die behalve een woninggids uitgif, ook actief was in het verhuren van deze muur. Bovenaan de muur staat vermeld: "Muurvlakte te huur te bevr(agen):" (afgekort) en dan volgt de naam van de firma. Het bedrijf dat adverteerde betaalde maandelijks of jaarlijks een huursom. Stopte de betaling dan ging vervolgens de kwast over de reclame. Dat kon door middel van een bruine laag of er werd gewoon een nieuwe reclame voor een ander bedrijf overheen geschilderd.

Het samengestelde muurvlak bevat reclames van drie firma's. Het bovenste deel is voor de firma Streef & Co, die in de loop van de tijd zijn reclame nog een keer liet verversen. De oudste is de smalle reclame aan de rechter kant van het gevelvlak. Deze zal dateren van rond 1910 toen de firma zich vestigde aan de Frederik Hendriklaan 184. De nieuwe reclame vermeldt dit adres ook maar daarover heen ging in 1914 het volgende adres aan de Willem de Zwijgerlaan dat hier op een bijzondere ingekorte wijze is geschilderd.

Toen kende het Haagse telefoonnet nog een beperkt aantal nummers, die per wijk van de centrale werden verdeeld. Dit gebied viel onder de centrale van Scheveningen en dus werd voor het nummer 'Schev' geplaatst. Zo stonden de adressen ook in de telefoongids van die tijd. De reclame van Van Oudheusden vermeldt een telefoonnummer zonder plaatsaanduiding. Mogelijk heeft men hier het oude nummer, dat nog zonder wijkvermelding was, gewoon aangehouden door plaatsgebrek. Bijzonder is de vermelding van de X achter het nummer van de firma Van der Hoek. Deze firma komt voor het eerst in 1911 in de telefoongids voor en de X staat dan achter het nummer, evenals in 1912. Daarna is de X verdwenen. Daarmee is datering eigenlijk rond. De specifieke vermelding met de X hing samen met het fenomeen van gesplitste aansluiting, die de Gemeente Telefoon dienst gedurende enkele jaren hanteerde (van 1908 tot 1913). Dit hield in dat men voor een geringere abonnementsprijs de lijn deelde met anderen, tot wel vier personen toe. Achter het nummer werd dan een W, X, Y of Z geplaatst. Bij het bellen hoorde men door het signaal of er een telefoongesprek was of dat het voor één van de andere 'gedeelde' abonnees was. In 1923 verhuisde de laatste van drie firma's die hier een reclame kregen. Daarmee was het geheel verouderd en is het vermoedelijk na verloop van tijd overschilderd. Wanneer dat precies gebeurde is niet meer te achterhalen. Door weersinvloeden is de deklaag al snel gaan slijten en kwamen de reclames na verloop van tijd weer te voorschijn en gingen vervolgens ook weer achteruit in helderheid... tot de restauratie in 2014.

TEL. n SCHEV 1776X.

De bedrijven en hun reclames

Woning-Gids W. A. STREEF & Co.,
 Frederik Hendriklaan 184, Den Haag. Tel. Int. Scheveningen 1259.
 Toezending van Gids op aanvraag. Alle inlichtingen kosteloos.

Woninggids Streef & Co, de Funda van de vorige eeuw

Direct onder de slogan 'Muurvlakte te huur' volgt Woninggids Streef & Co. Blijkbaar trad Streef op als verhuurder van deze muur én hij maakte hier reclame voor zijn *Woninggids*. Die *Woninggids* was een krantje, dat elke twee weken verscheen en waarin een opsomming werd gegeven van woningen die te koop of te huur waren. De aanbiedingen waren onderverdeeld in diverse categorieën, zoals herenhuizen, boven- en benedenhuizen, winkelhuizen, pakhuizen, gemeubileerde en ongemeubileerde kamers. Daarnaast werd het krantje gevuld met veelal bijpassende advertenties van verhuizers, huis- en decoratieschilders, meubeleer- en decoratieschilders, meubeleer- en decoratieschilders, maar ook slaggers en kledingbedrijven prezen hun waren aan.

De krantjes waren blijkbaar gebruiksgoed en werden nauwelijks bewaard. Het Haags Gemeentearchief bezit één exemplaar van Streef's *Woninggids*, uit 1923. Het telt 22 pagina's en bestaat voor meer dan de helft uit advertenties.

Streef hield blijkbaar zelf ook van verhuizen. Hij begon op het Stadhoudersplein in 1906. Op de muurreclame kunnen we hem volgen van de Frederik Hendriklaan 184 naar de Willem de Zwijgerlaan 21. Tien jaar later hield hij kantoor op Frederik Hendriklaan 244 en in de Theresiastraat.

NOUD

Piano- en orgelhandel S.C. van Oudheusden & Co

De middelste zwart-gele reclame vertelt het verhaal van S.C. van Oudheusden, eigenlijk staat alles er op. Piano- en orgelhandelaar met een grote sortering nieuwe en bespeelde instrumenten, die hij verkocht in de Wagenstraat.

Het bedrijf vierde in 1920 zijn 25 jarig jubileum in de Wagenstraat met een drukbezochte receptie met veel bloemstukken en een intieme feestavond voor het personeel. Een paar jaar later verhuisde de firma naar de Zeestraat 58. Op de rand onder de erker prijkte in baksteen de naam van de firma. Na het vertrek van de firma, eind jaren 20 werd het pand als Huis van Oudheusden enige tijd gebruikt als expositieruimte.

Timmerman & Metselaar A. van der Hoek A^Z

Dit bedrijf is het minst bekend van de drie adverterende firma's. Het was waarschijnlijk een klein bedrijf, misschien zelfs een eenmanszaak. Het feit dat Van der Hoek zijn telefoonlijn deelde met anderen zegt iets hierover. Het waren overigens vaak wel dit soort bedrijven, die in hun eigen wijk een reclame lieten aanbrengen. Eerder in het project Muurvlakte te Huur hadden we al te maken met de firma's Groen (metselaar) en Logher (schilder). De telefoongids van 1915 vermeldt over Van der Hoek overigens ook nog dat hij aannemer en bouwkundige was. Nog een opvallend feit valt te melden over de reclame, de staatsman Van Slingelandt werd zonder t gespeld.

S. C. VAN OUDHEUSDEN & Co.,
 PIANO- en ORGEL-
 HANDEL,
 OPPERLICHT 1896. 1841.50
 Wagenstraat 115, den Haag. ← ← Tel. 823.
 berieft de ontvangst van een UITGEBREIDE SORTERING

Pianino's
 vanaf f 375.- tot f 750.-

Zeer fraaie SALON- en SYMMETRISCHE VLEUGELS,
 kleine modellen, van af 1.50 M. lang.

De beroemde ANGELUS-PIANO's van Sir HERBERT MARSHALL,
 BONS & ROSE (met zelfspeel-app.) voor voortbeweging met Melodant
 f 1500.-, 65 en 88 toetsen bespeelde met Melodant f 1600.-, ← ←
 CLAVIOLA-PIANO's ook met Speel-apparaat f 825.-,
 groot model, in luxe kast f 925.-

Als occasion een weinig gebruikte PLAVIOLA-PIANOLA v. f 325.-,
 DEUGDELIJKE GARANTIE VAN DE FRANGO LEVERING.

MUURVLAKTE TE HUUR
 TE BEVRAGEN
WONINGGIDS
W. A. STREEF & Co.
 WILLEM DE ZWIJGERLAAN 21 TEL. SCHEV 1259
 ALLE INLICHTINGEN KOSTELOOS
 PIANO- en ORGEL HANDEL

A. VAN DER HOEK A^Z
TIMMERMAN & METSELAAR
 VAN SLINGELANDSTRAAT 40-44
 TEL. SCHEV 1776X.

Tot slot

Nu na tien jaar het project ten einde is gekomen, is de tijd gekomen om te gaan kijken hoe het onderhoud van de gerestaureerde muurreclames kan worden gegarandeerd. Daarnaast zal de SHIE bij bijzondere ontdekkingen mogelijk best nog wel eens in de bres springen en een nieuwe restauratie entameren.

Het project Muurvlakte te Huur kon alleen worden gerealiseerd door de langdurige financiële steun van de Afdeling Monumentenzorg en Welstand van de Gemeente Den Haag en Fonds 1818. Daarnaast werd door de SHIE bij andere fondsen, bedrijven en ook particulieren aangeklopt om de financiering rond te krijgen, met name bij grotere restauratie zoals in de Tasmanstraat in 2009 en 2011.

Voor meer informatie over het fenomeen geschilderde muurreclames verwijzen we hier naar de in 2012 verschenen publicatie *Tekens aan de Wand. Geschilderde muurreclames in Nederland* waarin ook een hoofdstuk over Den Haag is opgenomen. De publicatie is bij de SHIE te koop (€ 29,95), donateurs krijgen korting (€ 25,-).

Koffie, thee en hapjes werden verzorgd door de

-SPIJSSALON-

Frederik Hendriklaan 230 B
2582 BM Den Haag

Sponsors

Deze tiende restauratie in het kader van Muurvlakte te Huur werd mede mogelijk gemaakt door:

Gemeente Den Haag

Fonds 1818

Colofon

Uitgave:
Stichting Haags
Industrieel Erfgoed

SHIE

Postbus 85469
2508 CD Den Haag

(070) 3897508

info@shie.nl

www.shie.nl

SHIE

stichting haags industrieel erfgoed